

ПРИНЦИПИ В РЕПЕРТОАРНАТА СТРАТЕГИЯ ПРИ ИЗРАБОТВАНЕ НА КОНЦЕРТНА ПРОГРАМА ЗА ЖЕНСКИ НАРОДЕН ХОР

Ваня Монева

Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство

"Проф. Асен Диамандиев" – Пловдив

***Резюме:** Докладът засяга принципите на подбор и изработване на репертоар в женски народен хор. Потърсена е връзката с въздействието върху публиката и нейното естетическо израстване. Проследен е процесът на избор на произведения, диригентски съображения и подход в изграждането на концертни програми за женски народен хор.*

***Ключови думи:** репертоар, концерт, женски народен хор*

PRINCIPLES OF THE REPERTOIRE STRATEGY WHEN PUTTING TOGETHER A CONCERT PROGRAM FOR A FEMALE FOLKLORE CHOIR

Vanya Moneva

The Academy of Music, Dance and Fine Arts in Plovdiv

***Summary:** The paper examines the principles of selection and construction of a repertoire for a female folklore choir. A connection to the impact on the audience and its aesthetic growth is sought. The process of piece selection as well as the conductor's consideration and approach to putting together a concert program for a female folklore choir is observed.*

***Keywords:** repertoire, concert, female folklore choir*

Концертната програма на народния хор (и не само) представлява неговата визитка за дадения момент и място. Подборът на произведения, тяхното степенуване и изграждане на цялостния музикален спектакъл, какъвто е един самостоятелен концерт, показва обобщената диригентска концепция на неговия ръководител и е част от неговата стратегия. Стратегическото позициониране на репертоарната политика е насочено в две основни сфери – непрекъснато повишаване квалитетността на певческия колектив и непрекъснато увеличаване на аудиторния кръг. Постигането на резултати и в двете сфери е продължителен процес. Той включва регулярна целенасочена репетиционна дейност, повишаване изискванията на диригента спрямо певците и избор на репертоар, който да допринесе за издигане нивото на естетическото възприятие на публиката.

В подбора на репертоар и изграждането на концертните програми всеки хоров диригент трябва да се съобрази и да познава изключително добре възможностите на своите певци. В процеса на работа той е наясно с тембровата окраска на членовете на ансамбъла, с диапазона им, с техническите им възможности. Съобразно това той подбира и репертоара. Нерядко се случва желанията на диригента да са по-големи от възможностите на състава, който ръководи, което оказва влияние върху общата звукова картина на представяното произведение, върху убедителността на изказа, неравнопоставеност на партиите, звуков дисбаланс и много други. Диригентът трябва да е наясно, че *„психологическата парадигма (във философския смисъл на изходна концептуална схема) се превръща в доминиращ фактор на естетическото възприятие”* [Славинска, Р., 2020: стр. 1484] при публиката и съвършенството в изпълнението може да доведе до бихейвиористични рефлексии от звука на хора.

Понякога недостатъчното време за подготовка на дадена партитура пък води до проблеми с интонацията, ритмически неовладяни фрази, неуеднаквена орнаментика, вертикално разминаване между гласовете, липса на бистрота в хармоническия план, обща несигурност. *„Неточната интонация парира всяко, дори и най-добре замислено тълкуване на мелодията. Не добре разкритата и подчертана метроритмична пулсация, нарушава истинската красота и пулс на напева. Лошата дикция и недостатъчното вникване в текстовото съдържание, разрушават хубавото изпълнение”* [Калудова-Станилова, Св., 2011: стр. 193. И ако това е валидно за соловото вокално-изпълнителско изкуство, то в хоровото проблематиката нараства право пропорционално на броя хористи и огромния брой възможни вертикални, темброви и хармонически съчетания между отделните гласове. Търсенето на звукова „амалгама” с максимална стойност предопределя целите на репетиционния процес, който от своя страна следва репертоарната стратегия.

Когато един хоров колектив се е утвърдил и е показал високо художествено и интерпретаторско майсторство, наложил е своя стил и с всяка своя поява доказва класата си, тогава български и чужди композитори предлагат свои произведения, написани и посветени на този състав. Разбира се, че е изключителен комплимент, но и огромна отговорност да бъдеш пръв изпълнител на една нова творба. Това означава, че диригентът на този хор е спечелил абсолютното доверие на композиторите и те са убедени, че тяхното произведение ще бъде защитено и интерпретирано по възможно най-точния начин според виждането на твореца. Няма нищо по-хубаво от това сътрудничество.

Ако диригентът има висок коефициент на полезно действие, то работата му с хоровия колектив ще е енергична, за кратко време ще поставя

и усвоява нови произведения и това ще доведе до по-бързо натрупване на нов репертоар. А колкото по-богата е репертоарната политика, толкова по-търсен и желан е самия хор. Когато се пристъпва към разчитане на ново произведение, задължително е диригентът да даде пояснение на хористите за произхода на творбата, да ги запознае с творчеството на композитора или аранжора, ако за пръв път се поставя негова творба, да обърне внимание на текста, на драматургията на произведението, да изсвири задължително на пиано произведението и да обърне внимание на трудните, ключови моменти. При разчитане на ново произведение, особено ако е от съвременен композитор, който ползва нови изказни средства, задължително е да се пояснят употребяваните знаци и обозначения, които имат различия при отделните автори. *„Естественият исторически ход и развитието на композиторското творчество определят развитието на вокалната техника и певческото изкуство. То разчупва закостенелите форми, видоизменя се, расте и се обогатява с нови идеи, факти и изразни средства.”* [Жекова, К., 2007: 201] Добре е диригентът да планира дейността на състава си така, щото да не подлага своите певци на стрес от неизработени и неулегнали произведения, които да представя на сцена.

Звукозаписната дейност също се явява фактор за повишаване квалитетността на състава. Колкото този процес е по-динамичен, толкова нивото на хоровия колектив се вдига. Всеки диригент, минал през звукозаписния етап на дадено произведение, знае позитивите на този процес. Необходимостта от максимална перфектност на крайния продукт в звукозаписа мотивира изпълнителите и съкращава пътя на узряване на творбата. Резултатът е висока концертна стабилност на записваното произведение.

Освен а капелни творби, всеки хор може и трябва да има в репертоара си и ансамблови произведения. Интересни колаборации са не само с оркестър от народни инструменти, а така също и със симфоничен оркестър, с Биг бенд, със струнен камерен оркестър, с перкусионен ансамбъл, със струнен оркестър и т.н. Пиша това, за да дам пример с нашия хор, създаден като хор „Космически гласове от България”, но вече носещ името на диригента, който го е създал хор „Ваня Монева”.

Споменатите дотук разсъждения намират практическо приложение в моята диригентска практика с хор „Ваня Монева”. Ще дам пример с нашия юбилеен концерт по случай 25-годишнината от създаването на състав. Тази изява бе част от юбилейното 50-то издание на Международен музикален фестивал „Софийски музикални седмици” и се проведе на 08.06.2019 г. в зала „България”. *„Съставянето на концертна програма третира онези специфични проблеми, от чието правилно решение до голяма степен зависи успехът на концерта. Въпреки, че подреждането на песните в концертната програма се определя от конкретните задачи, които преследва отделната концертна изява, все пак то се обуславя от някои общи принципи”* [Янев, Е., Гюлева, Л., 1980: стр. 228-9].

КОНЦЕРТ
25 ГОДИНИ ХОР „ВАНЯ МОНЕВА“
диргент Ваня Монева
8 юни 2019г.

ПЪРВА ЧАСТ

- 1.Рофинка – Красимир Кюркчийски
- 2.Кавал свиря – Петър Лондев, сол. Анна Асенова и Веселина Куртян
- 3.Слънчице мило, мамино – Атанас Илиев
- 4.Мама Рада думаше – Красимир Кюркчийски
- 5.Седянка – Николай Кауфман
- 6.Мака Мара – Николай Кауфман, сол. Деница Дойчева
- 7.Закъсните е Лалица – Жул Леви
- 8.Ветре ле – Красимир Кюркчийски
- 9.Черешо льо – Николай Кауфман
- 10.Бела съм, бела, юначе – Румен Бояджиев – син, соло обой Вълчан Вълчанов /първо изпълнение, посветено на Хор „Ваня Монева“/
- 11.Рано рани – Александър Текелиев, за хор и струнен квартет / посветено на Хор „Ваня Монева“/

ВТОРА ЧАСТ

- 1.Недельо, Недельо – Георги Андреев
 - 2.Барем са ерген находих – Генчо Генчев, солист Веселина Куртян
 - 3.Вечеряй сино – Димитър Христов, сол. Мария – Магдалена Брегова и Силвия Димитрова / посветена на Хор „Ваня Монева“/
 - 4.Калино – Малино – Стефан Мутафчиев
 - 5.Тих вятър вее – Стефан Кънев, сол. Мария – Магдалена Брегова
 - 6.Постой, почекай девойче – Николай Кауфман, сол. Анна Асенова и Веселина Куртян /посветена на Хор „Ваня Монева“/
 - 7.Злато моме – Красимир Кюркчийски
 - 8.Седнало е Джоре дос – Стефан Мутафчиев
 - 9.Лале ли си, зюмбюл ли си – Филип Кутев, сол. Мария Илиева
 - 10.Лепя Маро, софиянко – Коста Колев, сол. Диана Тенева, Мирослава Ананиева
 - 11.Мехметьо, севада голема – Иван Спасов, сол. Моника Дамянова
 - 12.Бре, Петрунко – Красимир Кюркчийски, сол. Деница Дойчева
- Бис: Дреме ми се, лега ми се – Коста Колев

Първо основание в подбора на репертоара за този концерт беше форума, на който ще участваме. „Софийски музикални седмици” е един от най-престижните музикални фестивали на територията на България.

Съчетанието с юбилейната 50-годишнина на събитието и изборът именно хор „Ваня Монева” да представи фолклорното хорово изкуство поставиха редица предизвикателства при избора на концертната програма. Задължаващата сцена, на която се представят световни изпълнители, изискваше специален подбор на репертоар, представящ целия блясък на българското фолклорно хорово-изпълнителско майсторство. Същевременно този концерт съвпаднаше с нашия четвърт вековен юбилей, а юбилейните концерти на всеки вокален ансамбъл имат друга стилистика и насоченост – към хитови песни на формацията, двупосочен показ на израстването на състава от произведения, свързани с името на този хор от неговото създаване до съвременното и бъдещата посока на развитие.

След дълги разсъждения, консултации със самите хористи и с част от композиторите относно специалната ситуация, се взе решение концертът да включва максимално широк диапазон от автори и стилистика, без да се отдалечава от същината и характера на хародния хор. В подобни комплицирани ситуации концепцията е пряко зависима от дългосрочната репертоарна стратегия и политика на диригента. Поддържането на изключително голям брой произведения от различни български композитори, активната концертна и звукозаписна дейност са фактори, подпомагащи избора на една специална, юбилейна концертна програма.

Между заглавията, които са репертоарни за състава са „Бре, Петрунко” на Красимир Кюркчийски, „Мехметъ, севда голема” на Иван Спасов, „Лепа Маро, софиянко” на Коста Колев, „Барем се ерген находих” на Генчо Генчев, „Седнало е Джоре дос” и др. Независимо, че това са песни, популярни в наше изпълнение, емоцията от събитията и различната акустична среда пряко влияят върху интерпретацията, което се доказва и на сцената. *„Пред компонентите на триадата композитор, диригент, вокален*

ансамбъл като единна творческа единица се изпречва преградата на материалната среда, с чиито особености – температура, гъстота, влажност – субектът трябва да се съобразява в името на реалистичната интерпретация. Необходимо е да се имат предвид факторите, които действат в пространството между изпълнители и слушатели, за да се доведе музикалното произведение до слуха на обекта.” [Христова, Д., 2007: стр. 120]

Скорошните записи на песни като „Макия Мара” на Николай Кауфман, „Слънчице, мило, мамино” на Атанас Илиев, „Тих вятър вее” на Стефан Кънев и др. създаваха своеобразни „острови” на психо-физическа устойчивост и по тази причина бяха умишлено позиционирани на конкретни места в общата програма, за да се удържи високото ниво на този толкова тежък концерт, включващ 24 представителни за жанра произведения. *„Ако концертното изпълнение има емоционална стойност, произтичаща от енергийния диалог с публиката, то в звукозаписа на преден план изпъкват изключителната точност и прецизност в изпълнението” [Христов, Д., 2020: 107].* Упоритата репетиционна и студийна работа в „гонене” на звуково и интонационно съвършенство, допринасят в последващ етап при концертна ситуация диригентът да може да се възползва от натрупаните рефлексивни дивиденди. Именно по тази причина скоро записваните творби създават нужния психологически „комфорт” както на певческия колектив, така и на неговия ръководител.

Друга от задачите, които поначало е част от репертоарната стратегия на хор „Ваня Монева”, бе включването на нови и премиерни изпълнения, предназначаващи бъдещата посока на развитие на състава. Подобни примери са „Вечеряй, сино” на Димитър Христов (създадена специално за състава), „Рано рани” на Александър Текелиев за народен хор и струнен

квартет (посветена на хор „Ваня Монева”), както и премиерното изпълнение на „Бела съм, бела, юначе” за женски народен хор и обой на Румен Бояджиев-син – творба, създадена специално за юбилея на хора. В съвременните произведения за народен хор както казва големият български изследовател Иван Хлеббаров *„не толкова проблемите на музикалната драматургия занимават мисълта на композиторите, а по-скоро търсенето на нови типове тематизъм, нов музикален материал, които стават база на нова музикална лексика, чрез която намират израз новите типове музикално-драматургични конфликти.”* [Хлеббаров, Ив., стр. 223] Един от принципите в изграждането на концертните програми е създаване на максимално спокойствие за изпълнителите при представяне на новите за състава творби чрез поставянето им между улегнали концертно творби.

В програмите може да се включат и изненадващи за публиката интерпретации, което предизвиква и задържа интереса на аудиторията, както се получи с популярната и всеизвестна песен на Филип Кутев „Лале ли си, зюмбюл ли си” в изпълнение на поп певицата Мария Илиева. Дори в това необичайно изпълнение се потвърждават думите на проф. д-р Светлана Станилова, че *„начинът на живот и социалният модел днес, в който живеем, ни кара да вземем от фолклора това, което можем да осмислим, да разгадаем, да почувстваме.”* [Калудова-Станилова, Св., 2012: 197]. Не бива да се забравя, че фолклорната хорова песен вече е авторски продукт, а не автентичен песенен фолклор. *„Фактът, че претвореното, колкото и свършено да е то (дори изпълнено от самите носители на фолклора), е съобразено с нормативите на нефолклорна култура, е вече достатъчно основание, за да сме твърди в отношението си към него като нефолклорен продукт”* [Краев, Г., 1981: стр. 84].

Репертоарната стратегия на диригента се гради с години. Тя предполага ясна посока на развитие на народния хор, поддържане на репертоар, подбор на нови произведения и предвиждане на новите аудиторни потребности. Колкото по-ясна е цялостната стратегия на диригента, толкова по-лесно е изграждането на концепция за конкретна концертна програма. По отношение на стратегическите решения диригентът на народен хор е абсолютно съпоставим с диригента на школуван състав.

Ще завърша с думите на големия Иван Вълев: *„Нашият фолклор е толкова богат, че от него може да се прави и джаз, и естрада, стига да е професионално обработен. Всяко явление трябва да е защитено, щом хората имат нужда от него.”* [Кирова, Я., 1994] Ролята на диригента относно подбора на стойностен и подходящ за състава репертоар, както и неговата стилова художествена интерпретация са в основата на репертоарната стратегия на всеки вокален колектив.

ЛИТЕРАТУРА

Жекова, Калина – Практическа вокална методика, МАФК – Пловдив, 2007

Калудова-Станилова, Светла – Методика на обучението по народно пеене, АМТИИ, Пловдив, 2011

Калудова-Станилова, Светла – Вокалното изкуство в Родопите, УИ „Паисий Хилендарски”, Пловдив, 2012

Кирова, Янинка – Длъжен съм да остана – интервю с Иван Вълев, в-к „Новини”, 17.12.1994

Краев, Георг – Проблеми при сценичното представяне на фолклора, В: сп. „Музикални хоризонти”, бр. 8, 1981

Славинска, Рада – Гайдарски реминисценции в българската култура, В: Institute of Knowledge Management, Скопие, 2020

Христов, Димитър – Съвременни тенденции в диригентската дейност при работа с оркестър от народни инструменти, Български композитор, София, 2020

Хлебаров, Иван – Новата българска музикална култура, т. II, НМА „Панчо Владигеров”, Хайни, София, 2008

Христова, Дора – Мистерията на българските гласове, Бул Корени, София, 2007

Янев, Емил, Гюлева, Лилия – Хорознание, Музика, София, 1980